

Portland: het Amerikaanse Amsterdam

Nederlanders slaan geen gelegenheid over om de bijzondere band met New York te benadrukken. Portland in Oregon vertoont waarschijnlijk veel meer Nederlandse trekjes. Maar het blijft een Amerikaanse stad.

Wie een vlucht boekt naar Portland zal het verbazen dat er een directe verbinding is met Schiphol. Dat maakt de afstand tussen deze middelgrote stad (580.000 inwoners) en Amsterdam mentaal klein. Eenmaal aangekomen in het rustige en overzichtelijke centrum van Portland maak je snel vrienden. Terwijl ik tegen Amerikanen normaliter een obligaat riedeltje afdraai over klompen en softdrugsbeleid, ontstaat met Portlanders direct een geamuseerd gesprek over fietsen. Want Amsterdam, dat is toch het mekka voor fietsers, waar je op elke willekeurige plek op een fiets kunt

stappen en bij het Centraal Station zelfs een 'fietsstempel' is opgericht? Ik leg uit dat dit beeld wat overtrokken is, maar dat er in Amsterdam inderdaad zeer veel wordt gefietst dankzij zorgvuldig beleid. Dan volgt

Fietsen in Portland is meer dan een vorm van vervoer, het is een lifestyle

meestal een grijns: 'Amsterdam en Portland lijken wel een beetje op elkaar, vind je niet?' Een beetje laf knik ik dan maar.

Fietscultuur

Jonathan Maus heeft een realistischer beeld: 'Volgens mij weet iedereen het eigenlijk ook wel, we zullen nooit een fietsstad worden als Amsterdam of Kopenhagen.' Maus is hoofdredacteur van het veelgelezen blog *Bikeportland*, dat dagelijks verslag doet van fietsnieuws in Portland. De fietscultuur in de stad is bijzonder, vindt Maus, en verdient daarom dagelijks aandacht. Fietsen is in Portland meer dan een manier om van A naar B te komen, het is een levensstijl. Er worden tal van evenementen rondom fietsen georganiseerd, zoals de grootste naaktfietsstocht ter wereld en fietspicknicks op een van Portlands vele bruggen. Een roestig barrel en werkloffe volstaan niet. Een Portlander rijdt op

Staatjes van de niet-doorsnee-fietscultuur in Portland. Boven deelnemers aan de Naked Bike Ride. Onder toeschouwers van de Minibike Winter Ben Hurt Chariot Wars, een gladiatorengevecht op kleine fietsjes onder de snelweg.

De afgelopen twee decennia heeft Portland een metamorfose ondergaan. Van een wat vervallen industriestad werd het een magneet voor hippe, hoog opgeleide jongeren. Het stadsbestuur legde fietspaden aan, oude arbeidersbuurten werden ineens *trendy* (*gentrification*) en overal doemen koffiehuisen en muziekpodia op. De Amerikaanse geograf Richard Florida stelt dat een aantrekkelijk woonmilieu met musea, cafés en restaurants een hoog opgeleide creatieve klasse aantrekt, die de stad vervolgens opstuwt in de vaart der volkeren. Hoewel er heel wat valt af te dingen op Florida's ideeën, lijkt het in Portland wel zo te werken. De stad is door het aantrekkelijke leefmilieu en culturele voorzieningen een magneet voor creatieve, hoogopgeleide Amerikanen. Of dit ook leidt tot economische groei valt te betwijfelen. De werkloosheid in Portland van ongeveer 9% is vergelijkbaar met het gemiddelde in de VS. Nergens word je in een restaurant vaker bediend door personeel met een universitair diploma.

Multinationalvrij

Carrière maken is voor een aanzienlijk deel van de bevolking van secundair belang. In Portland ben je om jezelf te ontplooiën en te genieten van de bijzondere, alternatieve sfeer. 'Portland heeft een geweldige cultuur van dingen die niet over geld gaan. Er is een fietscultuur, we hebben een fantastische eetcultuur, een bijzondere muziekcultuur, een biercultuur. Mensen nemen de tijd om van alles te ontdekken. Ze werken niet voor banken', aldus Jonathan Maus.

Een van de dingen die Portlanders hebben ontdekt, is zelf evenementen organiseren en aan stedelijke planning doen. Lokaal beleid komt zorgvuldig, stapsgewijs en in overleg met de bevolking tot stand. Het sociaal kapitaal is er veel hoger dan in andere Amerikaanse steden: veel mensen beschikken over de contacten en middelen om zich te organiseren. Vooral de Amerikaanse socioloog Robert Putnam heeft deze term bekendheid gegeven. In *Bowling Alone* stelt hij dat het afnemend aantal leden van bowlingverenigingen in de VS symbool staat voor afnemend sociaal kapitaal. In zijn veel positievere boek *Better Together* noemt hij Portland expliciet een bijzondere uitzondering. In deze stad bestaan volgens hem nog wel gemeenschapszin en sociale cohesie, en is het lidmaatschap van burgerorganisaties juist toegenomen.

een *fixie* (gestripte fiets zonder rem en versnelling) met bijpassend petje en het slot achterloos in de achterzak, of op een racefiets met helm en strakke wieleroefuit. Voor een Nederlander een wonderlijk gezicht, voor een doorsnee Amerikaan een andere wereld.

Het fietsgebruik in Portland is de afgelopen decennia omhoog geschoten. Ongeveer 6% van de Portlanders kiest de fiets als vervoermiddel – in de meeste Amerikaanse steden is dat nog geen 1%. Ter vergelijking: in de binnenstad van Amsterdam neemt bijna 60% de fiets. Tom Miller is een van de architecten van het fietssucces in Portland. Hij was eerst fietsactivist, vervolgens de rechterhand van de burgemeester en nu directeur van het Verkeersdepartement. Door zijn Nederlandse vrouw is hij vaak in Amsterdam geweest. Hij is ervan overtuigd dat het de stip aan de horizon is waar Portland naartoe moet. Over de door Nederlanders vaak ver-

foeide fietsenstalling naast het Centraal Station in Amsterdam zegt hij: 'dié flat is echt een tempel voor het fietsen'.

Een fietsflat zal er in de VS niet snel komen. Jonathan Maus: 'In The States heerst heel sterk het idee dat fietsers geen auto kunnen betalen. In Portland wonen niet zo veel doorsnee Amerikanen. We zijn een soort alternatieve bubbel.' De cijfers spreken boekdelen: meer dan 40% van de inwoners heeft minimaal een bachelordiploma, terwijl dit voor de VS als geheel zo'n 30% is.

Lokaal beleid komt stapsgewijs en in overleg met de bevolking tot stand

Door de strikte zonering houdt de bebouwing van de buitenwijken abrupt op.

Een sprekend voorbeeld is Hawthorne Boulevard in het oosten van de stad. Hier hebben winkeliers en bewoners de handen ineen geslagen om het winkelaanbod lokaal en kleinschalig te houden en de grote ketens zo veel mogelijk te weren. Ze wisten met succes de vestiging van een McDonald's tegen te houden. Toen ik aan het rondneuzen was in een winkel met wonderlijke feestartikelen vertelde de eigenaar trots dat ze alleen de Starbucks-vestiging nog weg moesten zien te krijgen; dan zou het gebied 'multinationalvrij' zijn.

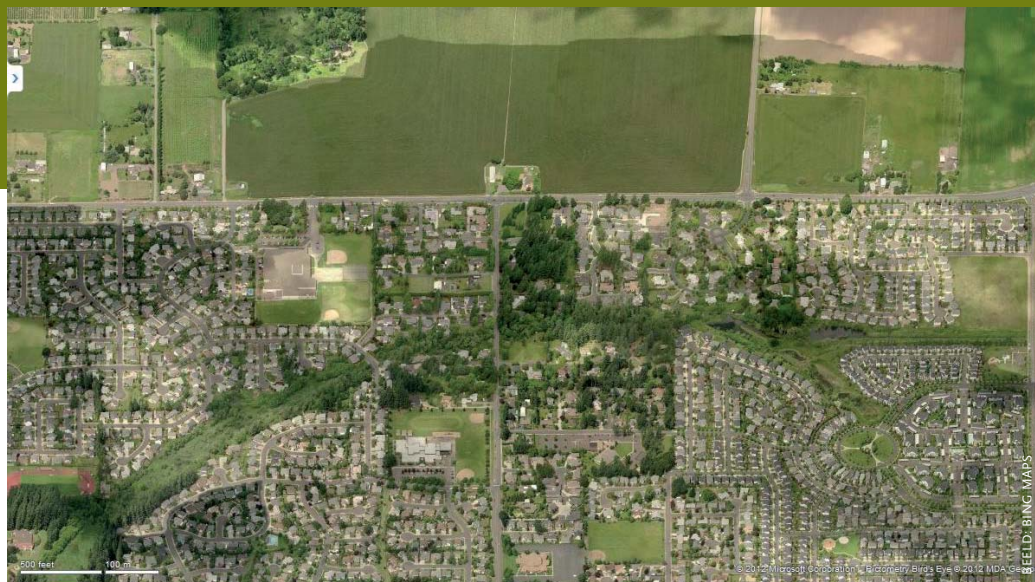
Obamaland

Portland rukte in 2008 massaal uit om Barack Obama te steunen. Het enthousiasme vertaalde zich in een klinkend verkiezingsresultaat. De Democraten haalden in Portland meer dan 75% van de stemmen. Ongekend hoog, maar helemaal bijzonder vanwege de electorale geografie van de staat Oregon. Het conservatieve landelijke gebied ten oosten van het Cascadegebergte stemt Republikeins, terwijl steden als Portland en Eugene in de Willamettevallei massaal Democratisch stemmen. In een meerpartijstelsel zou GroenLinks in deze stad waarschijnlijk een klinkende overwinning behalen. Duurzaam en biologisch zijn ongekend populair. Op pleintjes staan stalletjes waar je je trek kunt stillen met lokaal geteelde appels of een vegetarische hamburger.

In het weekend zoeken mensen massaal de bergen op voor een stevige wandeling. De autorit erheen – ook Portlanders zijn pragmatisch in hun milieubewustzijn – levert een bijzonder beeld op. Na enige tijd rijden door buitenwijken houdt de bebouwing abrupt op, alsof er een onzichtbare grens in het landschap is getrokken.

Groeibeperking

Op kaarten is deze grens wél haarscherp zichtbaar als de *Urban Growth Boundary* (kaart). Daarbuiten is bebouwing verboden. Om landbouwgrond te beschermen verplichtte de staat Oregon haar steden in de jaren 70 een virtuele ring (rode contour) rond de bebouwing te leggen waarbinnen ze nog konden uitbreiden. In Portland werd de regionale planningsorganisatie METRO verantwoordelijk voor het vaststellen en beheren van deze ring. METRO evalueert iedere vijf jaar of er binnen de ring voldoende ruimte is

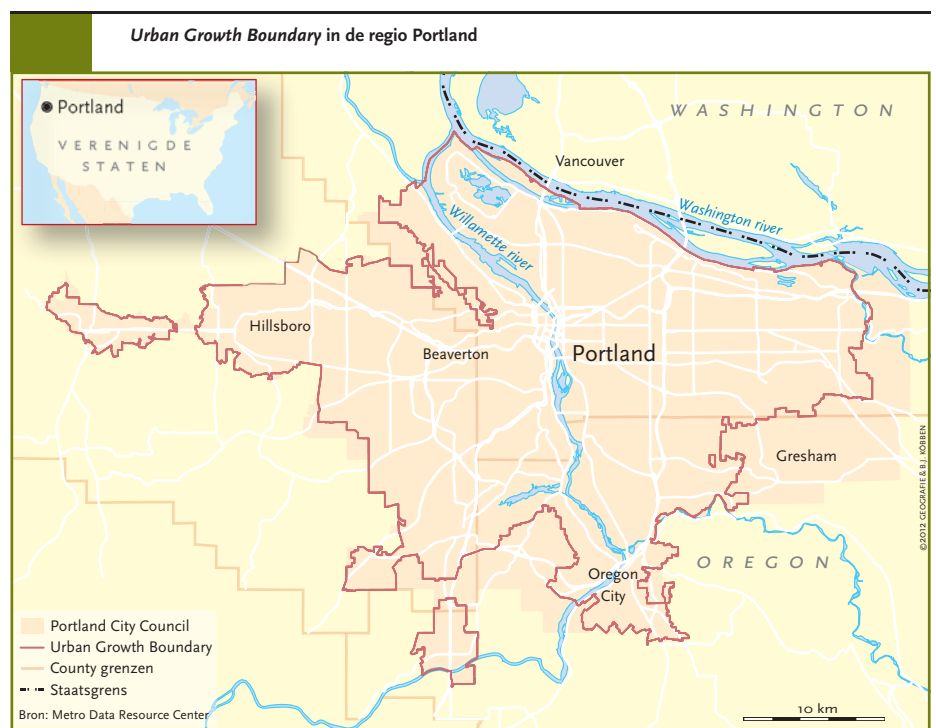
om de komende twintig jaar stedelijke ontwikkeling te faciliteren. In de praktijk komt het erop neer dat METRO vooral zoekt naar plaatsen waar de Urban Growth Boundary verruimd kan worden.

De Urban Growth Boundary heeft Portland lof en kritiek opgeleverd. Voorstanders stellen dat er in Portland geen eindeloze *sprawl* is ontstaan zoals in de meeste Amerikaanse steden. De stad is leefbaar gebleven, en natuur en platteland zijn behouden. Tegenstanders vinden het systeem oneerlijk. Grond die net binnen de Urban Growth Boundary ligt, is tien keer zo veel waard als grond er net buiten. Bovendien beperkt het restrictieve beleid economische groei. Over het algemeen zijn de critici echter in de minderheid en komen planologen vanuit de VS en de rest van de wereld naar Portland om de Urban

Growth Boundary met eigen ogen te aanschouwen.

Keerpunten

Portland is met zijn bijzondere fietscultuur, burgerparticipatie en groeibeperking een vreemde eend in de Amerikaanse bijt. In de jaren 50 en 60 wees weinig erop dat de stad zou uitgroeien tot een icoon voor progressief Amerika. De stad was vervuld en werd doorkruist door snelwegen. Het omslagpunt kwam in de jaren 70, toen de bevolking zich verzette tegen de aanleg van een nieuwe snelweg en eiste dat een weg die de stad afsneed van de Willamette-rivier afgesloten zou worden. Het protest had succes: de nieuwe snelweg kwam er nooit en langs de rivier ligt nu een stadspark. In de jaren 90 volgde een nieuwe golf van veranderingen, toen onder meer de eerste

Buiten de *Urban Growth Boundary* is bebouwing verboden om landbouwgrond te beschermen.

Het progressieve Utopia beperkt zich tot een aantal buurten en lovende taal in beleidsdocumenten

fietspaden werden aangelegd.

De bijzondere weg die Portland de afgelopen veertig jaar heeft gevolgd, is volgens Jay Graves, lokaal bestuurder en eigenaar van een fietswinkel, mede te danken aan wethouder Earl Blumenauer en zijn fietscoördinator Mia Birk in de jaren 90. Blumenauer gaf de fiets een plek op de weg en ontwikkelde een *Bicycle Master Plan* met toekomstige fietspaden. Jonathan Maus vult aan: 'Als Earl Blumenauer en Mia Birk er niet waren geweest, weet ik niet of Portland of ook zo'n bijzondere stad zou zijn'. Deze uitspraken verdienen enige relativering; individuen worden in de VS veel vaker bijzondere eigenschappen en daden toegedicht dan in het nuchtere Nederland. Aan de andere kant laat Portland zien dat Amerikaanse steden niet lijdzaam hoeven toe te zien hoe sprawl en massaal autogebruik de leefbaarheid steeds meer onder druk zetten.

Voorbij Utopia

Mijn gesprekken met Portlanders waren stuk voor stuk inspirerend en leerzaam. Je krijgt het gevoel dat de stad het lot in eigen hand heeft, dat er daadwerkelijk een duurzaam en progressief Utopia mogelijk is. Toch kent Portland ook andere kanten, zo merkte ik tijdens een avontuur in de Portlandse buitenwijken. Tijdens een potje voetbal in het park had ik een Mexicaanse tegenstander met enig geluk twee keer tussen de benen door gespeeld. Hij weet dit echter direct aan mijn grote voetbaltalent en nodigde me uit voor hun voetbalteam in de Latino *league*. Geïntregeerd door deze exotische naam hapte ik toe en fietste vervolgens iedere zaterdagochtend naar trapveldjes in de *suburbs*.

De tocht ernaartoe was met gevaar voor eigen leven. De fietspaden en vriendelijke medefietsers ontbraken hier; er restte slechts

een overlevingsstrijd in het voortrazende autoverkeer. De gesprekken rondom het voetbalveld gingen niet over fietsen en duurzaamheid, maar over vrouwen en mijn vermeende talent om de bal met mijn grote lengte in het doel te koppen. Idyllisch Portland was verder weg dan ooit. Het progressieve Utopia beperkt zich tot een aantal buurten zoals Hawthorne, en de lovende taal in beleidsdocumenten.

Een pittige tante

Portland is binnen de VS het mooiste meisje van de klas. Het is vooral bijzonder hoe de stad zich binnen de Amerikaanse context heeft ontwikkeld naar Europees model. Door actieve en inspirerende beleidsmakers en politici, strikte staatswetgeving voor landgebruik en een reeks historische domino-stentjes die de goede kant op vielen. Portland is waarschijnlijk de meest Nederlandse stad in de VS, maar erg ver gaat de gelijkenis niet. Hoewel de fietsinfrastructuur in de binnenstad, en de Urban Growth Boundary doen denken aan de Nederlandse ruimtelijke ordening, blijft Portland toch vooral een Amerikaanse stad met *shopping malls*, een hoog autogebruik en lage bebouwingsdichtheden. De stad laat vooral zien hoe je een succesverhaal communiceert en uitdraagt. Portland mag dan nog lang geen Amsterdam zijn, de grote mond is er al. •

Bronnen

- Abbott, C. 2001. *Greater Portland. Urban Life and Landscape in the Pacific Northwest*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA.
- Florida, R. 2002 *The Rise of the Creative Class and how it's transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books, New York.
- Mapes, J. 2009 *Pedaling Revolution: How Cyclists are Changing American Cities*. Oregon State University Press, Corvallis.
- Ozawa, C. (red.) 2004. *The Portland Edge: Challenges and Successes in Growing Communities*. Island Press Washington DC.
- Pelzer, P. 2010. *Bicycling as a Way of Life: A Comparative Case Study of Bicycle Culture in Portland and Amsterdam*. Masterscriptie Universiteit van Amsterdam, beschikbaar via: www.peterpelzer.nl/thesisbicycleculturepp.pdf
- Putnam, R. D., L.M. Feldstein & D. Cohen 2003. *Better Together: Restoring the American Community*. Simon & Schuster, New York.